

# SLOVNÍČEK KLÍČOVÝCH POJMŮ V OBLASTI BOJE PROTI DEZINFORMACÍM S DOPADEM NA VNITŘNÍ BEZPEČNOST

---

## Pojmenování problému

Naše schopnost orientovat se bezpečně a sebejistě v mediální a informačním prostoru je zvláště díky nástupů moderních komunikačních technologií oslabena řadou faktorů. Mezi ně patří především informační přehlcení a jeho zneužívání pro informační operace cizích mocností.

K tomu, abychom mohli srozumitelně mluvit o problému, ho potřebujeme umět správně pojmenovat. Téma dezinformací s dopadem na vnitřní bezpečnost je ovšem komplikované a ani odborníci se neshodnou na všem, popř. se používané pojmosloví vyvíjí. Níže je soupis základních pojmů, se kterými odborníci ze státní i nestátní sféry v současné době pracují nejčastěji při popisu a analýze daného problému.

---

## Misinformace

**MYLNÉ INFORMACE, KTERÉ SE ŠÍŘÍ BEZ ÚMYSLU UVÉST V OMYL.**

Misinformace je nesprávná nebo zavádějící informace, která není šířena ani systematicky, ani úmyslně s cílem ovlivnit rozhodování nebo názory těch, kteří ji přijímají. Ačkoliv se jedná o neutrální jev, mohou misinformace v případech, kdy jsou šířeny ve velkém rozsahu a bez náležité opravy, vést ke stejnému výsledku, jako dezinformace – tedy k přijetí rozhodnutí nebo osvojení názorů na základě nepravdivých informací.

Šíření misinformací se může dopustit kdokoli z nás, například proto, že si informaci dostatečně neověříme a pošleme dál. Dopouštějí se toho také některá

média, kdy například v honbě za senzací uměle zvyšují význam informace skrze tzv. clickbaitové titulky, či se dopustí prosté chyby, například v překladu, použitím nesouvisejícího obrazového materiálu apod.

[Více informací naleznete zde.](#)

## Dezinformace

MYLNÉ INFORMACE, KTERÉ SE ŠÍŘÍ SYSTEMATICKY A ZÁMĚRNĚ S CÍLEM UVÉST V OMYL.

Pojem „dezinformace“ znamená šíření záměrně nepravdivých informací, obzvláště pak státními aktéry nebo jejich odnožemi vůči cizímu státu nebo vůči médiím, s cílem ovlivnit rozhodování nebo názory těch, kteří je přijímají. Je pozoruhodné, že tento dnes mezinárodně užívaný pojem pochází nejspíš z ruského дезинформация [dezinformacija], který byl prvně zaznamenán v roce 1949 (jak uvádí např. Oxford English Dictionary).

**Klíčovým rozdílem oproti misinformacím je motiv.** Ten, kdo tvoří nebo šíří dezinformace si je vědom toho, že informace je lživá, velmi zavádějící či vytržená z kontextu, a přesto ji šíří.

[Více informací naleznete zde.](#)

## Propaganda

PROSAZOVÁNÍ NEBO PODPORA POLITICKÉ KAUKY NEBO NÁZORU (OBVYKLE ZE STRANY STÁTU).

Pojem „propaganda“ je odvozen z latinského Sacra Congregatio de Propaganda Fide, což byla kontrolní komise ustavená Vatikánem v roce 1662 pro propagaci římskokatolické víry. V kontextu protireformace slovo brzy pozbylo svou neutralitu a nabylo hanlivý tón, který mu zůstal dodnes. Propaganda je obecně definována jako systematické šíření informací a myšlenek, především neobjektivním nebo zavádějícím způsobem, za účelem prosazování nebo podpory politické kauzy nebo názoru.

**V aktuálním kontextu mezinárodního vývoje je pojem propaganda nejčastěji spojován s politickým přesvědčováním a psychologickou válkou** – ta je definována jako použití propagandy proti protivníkovi s cílem zlomit jeho vůli bojovat nebo se bránit, případně jej naklonit vlastní pozici. Propaganda může být využívána různými aktéry, v různých kontextech a pro různé účely, přičemž nástroje propagandy se neustále vyvíjejí.

[Více informací naleznete zde.](#)

# Hybridní působení

ŠIROKÁ ŠKÁLA AKTIVIT, OBVYKLE POD PRAHEM ROZEZNATELNOSTI ČI ATRIBUOVATELNOSTI.

Hybridní působení je skrytá i zjevná činnost státních či nestátních aktérů (původců hybridního působení) namířená proti zranitelným prvkům demokratického státu a společnosti. Původci hybridního působení využívají politické, diplomatické, informační, vojenské, ekonomické, finanční, zpravodajské a další nástroje s cílem narušit chod demokratických institucí, procesy právního státu a vnitřní bezpečnost. Hybridní působení využívá i legálních a legitimně se jevících nástrojů k dosažení nepřátelských cílů a působí proti zájmům ČR. Rychlost, rozsah a intenzita hybridního působení se zvyšuje, a to v důsledku rozvoje nových technologií.

[Více informací naleznete zde.](#)

Pojem „**Falešné zprávy**“ (**fake news**) byl odbornou komunitou opuštěn z důvodu jeho bagatelizace skrze užívání pro označení v podstatě jakékoliv nepříjemné informace. Pokud používán je, tak nejčastěji ve smyslu výše definovaného pojmu „dezinformace“.

*Některé činnosti, které souvisejí s šířením dezinformací, jsou ukotveny v trestním zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Jde např. o trestný čin pomluvy (§ 187), šíření poplašné zprávy (§ 357), podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 356) ad.*

PRO ODHALOVÁNÍ MYLNÝCH INFORMACÍ SLOUŽÍ RŮZNÉ POSTUPY, MEZI TY NEJČASTĚJI VYUŽÍVANÉ PATŘÍ:

**Factchecking:** Ověřování faktů, tedy analýza sdělení za pomoci dohledávání dalších informací a porovnávání tvrzení se skutečnými událostmi (příkladem je to, co dělá v ČR Demagog);

**Debunking:** Neboli vyvracení mylných informací – jinými slovy vysvětlení toho, v čem je daná informace mylná a jak bylo provedeno její odhalení a ověření (příkladem je to, co dělá v ČR Ověřovna ČR);

**Prebunking:** Metoda „očkování“ proti dezinformacím založená na předpokladu, že pokud lidem ukážete příklady dezinformací, použité techniky a motivace jejich tvůrců, budou lidé lépe připraveni je rozpoznat a být vůči nim odolnější v budoucnu. Podobně jako vakcíny trénují imunitní reakci proti virům, může znalost dezinformací pomoci je rozpoznat a odmítnout, když se s nimi člověk setká. (Příkladem jsou různé hry, jako např. Go Viral, nebo test mediální gramotnosti vytvořený Člověkem v tísní.)

## Problém v kontextu

K tomu, abychom mohli o problému mluvit, je potřeba mít na paměti jeho kontext. Problém dezinformací se nám „nepřihodil“ – jedná se o výsledek společenského a politického vývoje, ale také jednotlivých (a často cílených) rozhodnutí konkrétních aktérů (států, společností i jednotlivců). Každopádně informační přehlcení a naše snížená schopnost orientovat se v informačním prostoru vede k oslabení, kterého účinně zneužívají aktéři cizí moci. Toto působení je komplexní a takto je třeba vnímat i hrozbu. Jinými slovy, kromě přesného pojmenování problému je nutné umět mluvit také o tom, kdo jsou hlavní aktéři, co přesně dělají a jaké k tomu používají metody.

**Česká bezpečnostní komunita se shoduje na tom, že dezinformační kampaně již v ČR probíhají a jsou přímo či nepřímo spojené především s aktivitami a zájmy Ruské federace a Čínské lidové republiky, tedy cizí moci.** Do této kategorie aktérů spadají jak státní média Ruska a Číny (*tedy média financovaná a kontrolovaná státem, která se liší od veřejnoprávních a nezávislých médií, která známe u nás*), tak proxy aktéři, kteří jednají ve prospěch cizí moci (*ať už vědomě či nevědomě*) a kterými mohou být jednotlivci, skupiny jednotlivců i právní subjekty.

Aktivity, které tito aktéři vykonávají, lze obecně pojmenovat jako vlivové působení (*tj. jakákoliv činnost, která je prováděna s cílem změnit rozhodování cílového příjemce, a to vždy skrytě a nenápadně, na rozdíl např. od diplomacie, rozumí se tím především cílení na osoby, které rozhodují*) a hybridní působení (*tj. jakákoliv činnost, která je prováděna skrytě a zahrnuje širokou škálu aktivit v oblasti informační, diplomatické, zpravodajské, právní, ekonomické, ale i vojenské*), definice [zde](#).

Hybridní aktéři jsou přitom trochu jako „zlý doktor“, který vyhledá ve společnosti to, co ji bolí, a udělá to ještě horší. Dalším vhodným příkladem je, že hybridní aktéři jsou jako špatní kritici uměleckých děl – „kopou“ do toho, co vytváří někdo jiný, aniž by sami vytvořili něco hodnotného nebo nabídli konstruktivní řešení. Do jejich arzenálu patří manipulace, zastrašování, šíření chaosu, rozdělování, podkopávání důvěry a tzv. „opíjení rohlíkem“ skrze nabídku zdánlivě jednoduchých řešení.

Mezi konkrétní, často a účinně využívané metody patří především tzv. „hadice nepravd“ a „praní špinavých informací“:

**„Hadice nepravd“ je propagandistická metoda kdy se velké množství sdělení vysílá rychle, opakovaně a průběžně skrze řadu kanálů (médiá, sociální média) bez ohledu na pravdu nebo konzistentnost. Používá se také pojem „censorship through noise“ (cenzura skrze šum). Cílem není přesvědčit o jedné verzi či „pravdě“, ale vyvolat pocit bezmoci, beznaděje ve stylu: „Pravdy se dnes stejně nedopátrám, nemá to cenu. Nikomu nelze věřit. Pravda je vždycky někde uprostřed“.**

**Příklad:** Sestřelení letu MH17 (mnoho protichůdných verzí vypuštěných Kreml). [Více zde](#).

**Praní informací, v angličtině information laundering, je obdobně jako praní špinavých peněz metoda, při které se z falešných či jinak zavádějících zpráv stávají zprávy legitimní díky tomu, že pronikly do důvěryhodných médií.** Takové informace se dostávají do hlavního zpravodajského toku a tím se jejich tvrzení legitimizují. Informace z těchto zpráv se stanou společností přijímány jako platné. Do médií se mohou dostat buď kvůli nedbalosti a chybějícím kontrolním mechanismům při ověřování zpráv, omylem nebo úmyslně (viz také [Josef Šlerka - Praní špinavých... informací - YouTube](#)).